

ფინანსური ანალიზის როლი საწარმოს ფინანსური ბაჟანსალების ძირითადი მიმართულებების შემუშავებაში

ნებისმიერი საწარმოს საქმიანობის პროცესში შეიძლება წარმოიქმნას სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორებით განპირობებული პრობლემები, რომლებიც საწარმოს ფუნქციონირების პროცესის უთანაბრობაში, წარმოებისა და გასაღების პროცესების მერყეობაში და კრიზისული სიტუაციების წარმოქმნაში ვლინდება.

მუდმივად ცვალებადი მაკრო-სამყაროს პირობებში, სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება კრიზისული სიტუაციების, მისი გამომწვევი მიზეზების და ამ მიზეზების დაძლევის შესაძლებლობათა გამოკვლევა. კრიზისი პროცესია, რომლის შედეგები დროსადასივრცეში ვრცელდება. იგი იწყება შეფერხებებით საწარმოს საქმიანობაში, შემდეგ იღებს არსებითი კრიზისის სახეს, ვრცელდება მთელ საწარმოში და ბოლოს საჭირო ხდება მისი დაძლევა.

საწარმოს კონკურენტუნარიანი მდგომარეობის შენარჩუნება და გაძლიერება, ანტიკრიზისული მართვითაა შესაძლებელი, რომლის წარმატებით განხორციელების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წინაპირობას საწარმოს ფინანსური საქმიანობისა და ფინანსური მდგომარეობის ანალიზი წარმოადგენს.

მომგებიანი საწარმო შეიძლება გარკვეულ პერიოდში ზარალიანი გახდეს. ეს მოკლევადიანი, ეპიზოდური სიტუაციაა, რომელიც არსებითად არ ცვლის წარმოდგენას საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის შესახებ. თუ საწარმო არაეფექტურია მთლიანად და ეკონომიკური კრიზისი ხანგრძლივ ხასიათს იღებს, მაშინ შეიძლება საჭირო გახდეს საწარმოს ლიკვიდაცია და, ქონების გაყიდვა კრედიტორთა წინაშე დავალიანებების დასაფარავად.

კრიზისული სიტუაცია შეიძლება წარმოიქმნას საწარმოს სასიცოცხ-

ლო ციკლის ნებისმიერ სტადიაზე. კრიზისის გამოვლენა შეიძლება სხვადასხვა სახით: **სტრატეგიის კრიზისი, ფინანსური კრიზისი, ლიკვიდურობის კრიზისი**. მისი სახის დადგენა საშუალებას იძლევა შეირჩეს კრიზისის დაძლევის პირველი რიგის ამოცანები, მიმართულებები და მეთოდები.

სტრატეგიის კრიზისი ვლინდება შეფერხებებით საწარმოს წინაშე დასახული გრძელვადიანი მიზნების განხორციელებაში.

ფინანსური ანგარიშგების მონაცემთა ზოგადი ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილი არალიკვიდური ბალანსი მიუთითებს საწარმოს უუნარობაზე – საკუთარი სახსრებით დაფაროს ვალდებულებები. ფინანსური კოეფიციენტების ანალიზით კი საანალიზო პერიოდში ლიკვიდურობის მაჩვენებლების, მარაგების დაფარვაში საკუთარი სახსრების ხვედრითი წილის, გადახდისუნარიანობის აღდგენის, ფინანსური მდგომარეობის გამოვლენა ხდება. ფინანსური კოეფიციენტები გამოყენება ასევე საწარმოს საქმიანი აქტივობის, საოპერაციო და საფინანსო ციკლის ხანგრძლივობის ანალიზის პროცესში. გარე ინვესტორებზე საწარმოს დამოკიდებულების ზრდა, საკუთარი სახსრების ხვედრითი წილის შემცირება და საკუთარი საბრუნავი საშუალებების ნაკლებობა **ლიკვიდურობის კრიზისზე** მიუთითებს.

თუ საწარმო ხანგრძლივი პერი-

ოდის განმავლობაში ზარალიანი, ფინანსური ანალიზით გამოვლინდა დიდი ოდენობით უიმედო დებიტორული დავალიანებები, ვადაგადაცილებული დავალიანებები და გაკოტრების მაღალი რისკი დაფიქსირდა, საწარმო **ფინანსურ კრიზისს** განიცდის. ასეთ შემთხვევაში აუცილებელია სათანადო სტრატეგიის გამოყენება, ანტიკრიზისული მართვის ღონისძიებათა განხორციელება. აღნიშნულისთვის კი საჭიროა ამ დავალიანებების დაჯგუფება მათი ხანგრძლივობის მიხედვით და მათი დეტალური ანალიზი.

ანტიკრიზისული მართვის ძირითადი ფუნქციებია: **საწარმოს კრიზისიდან გამოყვანისკენ მიმართულ ღონისძიებათა განხორციელება, კრიზისიდან მოსალოდნელი დანაკარგების შემცირება. ანტიკრიზისული მართვის ინსტრუმენტად სპეციალურ ეკონომიკურ ლიტერატურაში ფინანსური გაჯანსაღება სახელდება.**

საწარმოს ფინანსური გაჯანსაღება გულისხმობს კრიზისული საწარმოს გადახდისუნარიანობის აღდგენას მიმდინარე პერიოდში და საწარმოს ფინანსური პოტენციალის ოპტიმალური გამოყენების უზრუნველყოფას გრძელვადიან პერსპექტივაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ კრიზისული საწარმოს ფინანსური გაჯანსაღება ყოველთვის არ არის მიზანშეწონილი. ჭარბი საწარმოო

სიმძლავრეები, ნედლეულისა და გასაღების ბაზრების არარაციონალური ტერიტორიული განლაგება, დამხმარე და მომსახურე საწარმოებით გადატვირთვა, მართვის ზედმეტი ბიუროკრატია, იწვევს საწარმოს დაბალ საწარმოო პოტენციალს და შესაბამისად მისი ფინანსური გაჯანსაღების მიზანშეწონილობა ეჭვქვეშ დგება.

ფინანსური გაჯანსაღება გულისხმობს დავალიანებათა დაფარვას, გადახდისუნარიანობის აღდგენის კომპლექსურ ღონისძიებათა გატარებას და საწარმოს ფინანსური პოტენციალის გამოყენების ხარისხის ამაღლებას. ამ ღონისძიებათა განხორციელება კი საჭიროებს გარე წყაროებიდან დამატებითი ინვესტიციების განხორციელებას. ინვესტორმა უნდა მოახდინოს მის მიერ საწარმოს ფინანსურ გაჯანსაღებაზე გასანევი დანახარჯებისა და მიღებული უკუგების თანაშეზომვა. ინვესტირების ძირითადი მიზანი ამ დროს კრიზისული სიტუაციის გამო იაფად შეფასებული საკუთრების უფლების მოპოვებაა.

საწარმოს ფინანსური გაჯანსაღების მიზანშეწონილობის დადგენის დროს განსაკუთრებული ყურადღება მის პოტენციურ უნარს ენიჭება. ფინანსური გაჯანსაღების მიზანშეწონილობის შეფასების კრიტერიუმს საწარმოში გამოუყენებელი პოტენციური შესაძლებლობების

არსებობა წარმოადგენს, რომლებითაც საწარმოს მომგებიანობის უზრუნველყოფა შეიძლებოდა. ამ დროს მნიშვნელოვანია საწარმოს ფინანსური პოტენციალის არსებობა. ფინანსური პოტენციალი წარმოადგენს საწარმოს მთლიანი აქტივების მაქსიმალურ ღირებულებას მათი ეფექტიანი გამოყენების პირობებში.

ფინანსური პოტენციალის შეფასების ყველაზე ადეკვატურ მაჩვენებელს წარმოადგენს მისი საბაზრო ღირებულება.

საწარმოს ფინანსური პოტენციალის განხილვისას მათი ყველაზე ეფექტიანი გამოყენების პირობებში აუცილებელია ფულადი ნაკადების დისკონტირების მეთოდის გამოყენება.

ფინანსური გაჯანსაღების მიზანშეწონილობის შეფასების კრიტერიუმს ფინანსური გაჯანსაღების პროგრამიდან მიღებული უკუგების ამ მიზნით განეულ დანახარჯებზე მეტობა წარმოადგენს.

საწარმოს ანტიკრიზისული მართვის წარმატება დამოკიდებულია შემუშავებული პროგრამის წარმატებით რეალიზაციაზე. ფინანსური გაჯანსაღების პროგრამა უნდა იყოს კომპლექსური და უნდა მოიცავდეს არა მარტო ფინანსების მართვის სფეროს ღონისძიებებს, არამედ, წარმოების პროცესის, კადრების და მარკეტინგული საქმიანობის მართვის ღონისძიებათა განხორციელებას.

ბას. პირველი დონის მოკლევადიანი მიზნების მიღწევა შესაძლებელია ფინანსური გაჯანსაღების პროგრამის ტაქტიკური ღონისძიებების რეალიზაციის ეტაპზე, რომელიც მიმართულია ფულადი საშუალებებით უზრუნველყოფისკენ. რაც შეეხება ფინანსური გაჯანსაღების გრძელვადიან მიზანს, მისი მიღწევა მხოლოდ საწარმოს მთელი საქმიანობის ანტიკრიზისული სტრატეგიის გამოყენებისასაა შესაძლებელი. ამავე დროს, ფინანსური გაჯანსაღების პროგრამის ტაქტიკური და სტრატეგიული ასპექტების შემუშავება და განხორციელება ერთდროულად უნდა მოხდეს.

ფინანსური გაჯანსაღების პროგრამის შემუშავებისათვის ამოსავალ ინფორმაციას საწარმოს ფინანსური მდგომარეობის დიაგნოსტიკის შესახებ მასალები წარმოადგენს. ანალიზს უნდა დაექვემდებაროს ფულადი ნაკადების მდგომარეობა. ფინანსურ მდგომარეობაზე მოქმედი ყველა კრიტერიუმის დადგენა ფინანსური ანგარიშგების მონაცემების მიხედვით შეუძლებელია, ამიტომ, აუცილებელია დამატებითი ინფორმაციის მოძიება და ამავე დროს, კრიტერიუმების შესწავლისას დარგობრივი თავისებურებების გათვალისწინება. ეს უკანასკნელი კი, მხოლოდ სათანადო რაოდენობის სტატისტიკური მონაცემებისა და მიმდინარე აღრიცხვის მონაცემების შეგროვების შემდეგაა შესაძლებელი.

საწარმოს ფინანსური კრიზისის დაძლევისთვის აუცილებელია ისეთი გარემოებების გათვალისწინება, როგორიცაა: **დაბეგვრის თავისებურებანი, საწარმოს საანგარისწორებო პოლიტიკა.**

ფინანსურმა ანალიზმა საწარმოს ძირითადი საქმიანობისა და მისი შედეგების შესწავლის გარდა, უნდა დაადგინოს საწარმოს მიმდინარე ვალდებულებების დაფარვისთვის საჭირო რესურსების ოდენობა, მათი დადგენილ ვადაში და საიმედოდ დაფარვის შესაძლებლობა.

ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესებისათვის აუცილებელია მიმდინარე ვალდებულებათა დასაფარავად საკმარისი ფულადი სახს-

რებით სანარმოს უზრუნველყოფა და პირველი რიგის ფინანსურ ვალდებულებათა დასაფარავად მათი გამოყენება. მდგრადი ფინანსური მდგომარეობის შესანარჩუნებლად აუცილებელია ფინანსური ვალდებულებების დაფარვის დეტალური გრაფიკის შედგენა, რომელიც სანარმოს დროის ამა თუ იმ პერიოდისათვის აუცილებელი ფულადი სახსრების დაგეგმვის საშუალებას მისცემს.

რესურსების ოდენობის დადგენისთვის გასაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ამონაგების საერთო ოდენობის განსაზღვრას. ანალიზის შედეგებით კი უნდა გაკეთდეს სათანადო დასკვნები საერთო ამონაგების სტრუქტურის ფორმირებაზე მოქმედი ფაქტორების, ამონაგების დინამიკაში მომხდარი ცვლილებების შესახებ და განისაზღვროს არასასურველი ტენდენციის გამოვლენისას სათანადო ზეგავლენის მოხდენის ხერხები.

მნიშვნელოვანი საკითხია საგადასახადო ვალდებულებათა შესრულების ანალიზი. მიზანშეწონილია ანალიზური ცხრილის შედგენა, სადაც წარმოდგენილი იქნება საგადასახადების სახეების მიხედვით დარიცხული თანხები და გადასახადების დაფარვის ფორმები. ასევე აუცილებელია გაკეთდეს დასკვნები და შეთავაზებულ იქნეს წინადადებები სანარმოს მიერ საგადასახადო ვალდებულებათა დასაფარავად ფულადი სახსრების რაციონალურად გამოყენების შესახებ.

საგადასახადო ვალდებულებათა დაფარვის ვადების დარღვევისას უნდა გამოვლინდეს აღნიშნულის გამომწვევი მიზეზები. წლების განმავლობაში სანარმოს ფისკალური დატვირთვის ანალიზი საშუალებას იძლევა დადგინდეს გააჩნია თუ არა სანარმოს სათანადო რესურსები და მას ეპიზოდური ხასიათი აქვს, თუ სანარმოში ფინანსური კრიზისის ინდიკატორს წარმოადგენს.

საგადასახადო ტვირთის სიმძიმის დასადგენად მიზანშეწონილია სათანადო კოეფიციენტის გაანგარიშება, რომელიც განისაზღვრება დარიცხული საგადასახადო ვალდებულებების შეფარდებით საერთო ამონაგებთან.

მიღებული კოეფიციენტი გვიჩვენებს მიღებული ამონაგების ერთი ლარიდან რამდენი თეთრია საჭირო საგადასახადო ვალდებულებათა დასაფარავად, უფრო ნათელ წარმოდგენას იძლევა მაჩვენებელი, რომელიც იანგარიშება გადახდილი საგადასახადო ვალდებულებების შეფარდებით საერთო ამონაგების თანხასთან და გვიჩვენებს საერთო ამონაგების ერთ ლარიდან საგადასახადო ვალდებულებათა დასაფარავად სანარმოს რამდენი თეთრის გადახდა შეუძლია. ეს მაჩვენებლები საშუალებას იძლევა შეფასდეს სანარმოს მიერ თავის საგადასახადო ვალდებულებათა დაფარვის უნარი.

ფინანსური მდგრადობის გაუმჯობესების ღონისძიებათა შორის ერთ ერთი მნიშვნელოვანია კრედიტორებისა და სანარმოს თანამშრომელთა წინაშე დავალიანებათა დაფარვის დეტალური ანალიზი, თითოეული კრედიტორის, ან კრედიტორთა ჯგუფის წინაშე არსებული ვალდებულებების შესწავლა, რომელიც პრობლემური კრედიტორების გამოვლენისა და მოცემულ კატეგორიასთან მუშაობისთვის სათანადო ღონისძიებათა გატარების საშუალებას იძლევა.

რაც შეეხება სანარმოს პერსონალის წინაშე დავალიანებებს, აქ უნდა მოხდეს დარიცხული და ფაქტიურად გადახდილი თანხების შედარება, რაც სანარმოს პერსონალის წინაშე ვალდებულებათა დაფარვაში არსებული ხარვეზების გამოვლენისა და მათი გამოსწორების გზების დასახვის საშუალებას იძლევა.

ვალდებულებების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სახეს ბანკის კრედიტები წარმოადგენს, ამიტომ, სანარმოს ფინანსური მდგომარეობის ზოგადი შეფასების შემდეგ, რომელიც ამ ვალდებულებათა წარმოშობის ვადების, მათი სარგებლობისთვის პროცენტების, ვალდებულებათა საერთო ოდენობაში მათი ხვედრითი წილის შესწავლას გულისხმობს, საჭიროა ასევე ამ დავალიანებათა სტრუქტურის შესწავლა. ასეთი ანალიზით ვლინდება ე.წ. „მძიმე“ კრედიტები, შესაბამისად გადასახდელი პროცენტები და საჯარიმო

სანქციები.

ფინანსური სიძნელეების მქონე სანარმოთა ხელმძღვანელებს ფინანსური ანალიზისა და შესაბამისი მმართველობითი ღონისძიებების განხორციელებით შეუძლიათ სანარმოს სრული კრახისგან დაცვა და მისი გადახდის უნარიანობის აღდგენა. რაც უფრო სტაბილურია სანარმო, მით უფრო დამოუკიდებელია იგი ბაზრის კონიუნქტურის მოულოდნელი ცვლილებებისგან და მით უფრო ნაკლებია გაკოტრების საფრთხე.

როგორც აღვნიშნეთ, სანარმოს ფინანსური კრიზისი ვლინდება ფულადი სახსრების უკმარისობაში, ვადაგადაცილებული კრედიტორული და დებიტორული დავალიანებების ზრდაში, პროდუქციის წარმოებისა და რეალიზაციის მოცულობის მკვეთრ შემცირებაში და სხვა არახელსაყრელი გარემოებების არსებობაში. ასეთი მდგომარეობის გამოვლენისას, აუცილებელია გაიზარდოს სანარმოს მენეჯმენტის მიმართ მოთხოვნები, რადგანაც იგი ვალდებულია მიიღოს მნიშვნელოვანი სტრატეგიული გადაწყვეტილება. სანარმომ, რომელიც ფინანსური კრახის წინაშე დგას, სერიოზული ცვლილებების შედეგად შეიძლება გააგრძელოს ფუნქციონირება. ეს შეიძლება მოხდეს რეორგანიზაციის, ან რესტრუქტურისაციის შედეგად. ასეთი კრიზისის დაძლევა დამოკიდებულია მისი მენეჯმენტის უნარზე, დროულად მიიღოს ადეკვატური ზომები.

ფინანსური კრიზისის არსებობისას ფულადი სახსრების მოზიდვის მიზნით მიზანშეწონილია:

- სანარმოს საკუთრებაში არსებული, მიმდინარე პერიოდში გამოუყენებელი ძირითადი საშუალებების გაყიდვა ან იჯარით გადაცემა, თუ ეს წარმოების პროცესის შეფერხებას არ გამოიწვევს;

- გაყიდვების ოპტიმიზაცია, რომლის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი რეზერვია წარმოების დივერსიფიკაცია და მოსახლეობის მსყიდველობითუნარიანი მოთხოვნის შესწავლა;

- დებიტორული დავალიანებების ბრუნვადობის დაჩქარების

უზრუნველყოფა საკრედიტო პოლიტიკაში ცვლილებების გზით.

ნებისმიერი სახის აქტივი, მატერიალური, თუ არამატერიალური, შენობები, ნაგებობანი, მანქანა-დანადგარები, მოწყობილობანი, გრძელვადიანი ინვესტიციები აქციებსა და ობლიგაციებში, ტექნოლოგიები და სხვა, რომლებიც ვალდებულებებით არ არიან უზრუნველყოფილი, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საწარმოს ვალების დასაფარავად, ან გაცივალს ფულად სახსრებზე. საწარმოს ფასიანი ქაღალდების შეძენის სურვილი შეიძლება გამოთქვან კრედიტორებმა, რაც ფულადი სახსრების შევსების რეზერვად შეიძლება მოველინოს კომპანიას.

გაყიდვების ოპტიმიზაციის მიზნით მიზანშეწონილია ფასების პოლიტიკის რეგულირება, აქტიური და მსყიდველობითუნარიანი დებიტორებისთვის ფასდათმობების შეთავაზება, ახალ მყიდველებთან სტრატეგიული კავშირების გაფორმება.

არსებული კრიზისული სიტუაციის დაძლევა შესაძლებელია საწარმოს პროდუქციის ხარისხის მნიშვნელოვანი გაუმჯობესებით, საკადრო პოლიტიკის ოპტიმიზაციით, ფასების პოლიტიკის სრულყოფით და ა.შ. ფინანსური კრიზისიდან ხსნა შეუძლებელია მხოლოდ საწარმოში განხორციელებული შიდა ეკონომიის ხარჯზე. ამ დროს აუცილებელია სახსრების გარედან მოზიდვა, რაც საკმაოდ რთულია. იმისათვის, რომ შეძლოს თავის შენარჩუნება, ხოლო, შემდეგ დაიწყოს

საქმიანობის ახალი და ბევრად უფრო ეფექტიანი ეტაპი, საჭიროა საწარმოს გაჯანსაღების ღონისძიებათა ოპტიმალური შეთანხმება.

ფინანსური გაჯანსაღების პროცესი ეტაპობრივად უნდა განხორციელდეს. ჩატარებული ანალიზის შედეგების განხილვის შემდეგ უპირველეს ყოვლისა, უნდა განხორციელდეს საწარმოს გადახდისუნარიანობის აღდგენის ღონისძიებანი. მომდევნო ეტაპზე უნდა აღდგეს საწარმოს ფინანსური მდგრადობა, ბოლოს კი საწარმოს წარმატებულობის აღდგენა, ეკონომიკური იმუნიტეტის ჩამოყალიბება და სრული ფინანსური სტაბილიზაცია უნდა იქნეს მიღწეული. ფინანსური ანალიზის შედეგები საშუალებას იძლევა საწარმოს ფინანსური გაჯანსაღების ღონისძიებანი წარმოვიდგინოთ საქმიანობის სახეების მიხედვით:

• **საწარმოო საქმიანობა - თვითღირებულების შემცირების და ხარჯების ოპტიმიზაციის ღონისძიებათა შემუშავება, შრომითი და სამეურნეო ხელშეკრულებების შესრულების ანალიზი, ძირითადი საშუალებების ფონდების სტრუქტურის ანალიზის საფუძველზე აქტიური ძირითადი საშუალებების ხვედრითი წილის დადგენა და მისი გაუმჯობესების ტენდენციის უზრუნველყოფა, საწარმოს მიერ განეული მომსახურების ხარისხის შესწავლა და მისი გაუმჯობესების ღონისძიებათა დანერგვა.**

• **მარკეტინგული საქმიანობა - რეალიზაციის მოცულობის ზრდის**

ღონისძიებათა განხორციელება, სარეკლამო კამპანიის განხორციელება.

• **ფინანსური საქმიანობა - დებიტორული დავალიანებების ანალიზის საფუძველზე უიმედო დებიტორული დავალიანებების ჩამოწერა და დებიტორებისგან ვალის ამოღების ღონისძიებათა შემუშავება-გატარება, ვადაგადაცილებული კრედიტორული დავალიანებების გამოვლენა, დავალიანებათა დაფარვის გრაფიკის შედგენა შესაძლო გადავადებების დადათმობების გამოყენებით.**

• **მენეჯმენტი - არსებული ორგანიზაციული სტრუქტურის ანალიზი და მისი სრულყოფის ღონისძიებათა განხორციელება, საწარმოს პერსონალის მართვის სრულყოფა, მათი პროფესიული ღონის ამალგება და მატერიალური და მორალური სტიმულირების ღონისძიებათა შემუშავება.**

ფინანსური გაჯანსაღების მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს ფაქტორინგი, ბანკისთვის, ან ფაქტორინგული კომპანიისთვის დებიტორული დავალიანების ამოღების უფლების გადაცემა, რომლის თანახმადაც, საწარმო ბანკს უთმობს თავის უფლებას კრედიტის დაბრუნების უზრუნველყოფის სახით.

ერთ-ერთი ეფექტურ ღონისძიებას წარმოადგენს კომპანიის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განახლება ლიზინგის მეშვეობით, რომელიც არ ითხოვს იჯარით აღებული ქონების ერთდროულ სრულ ანაზღაურებას, და წარმოადგენს ინვესტირების ერთ-ერთ სახეს. ფინანსური გაჯანსაღების ერთ-ერთ რეზერვია ასევე კრედიტის მოზიდვა მომგებიანი პროექტებისთვის და წარმოების დივერსიფიკაცია სამეურნეო საქმიანობის ძირითადი მიმართულებების მიხედვით, როცა დანაკარგები ერთი მიმართულებით იფარება მეორედან მიღებული მოგებით.

ანა ჩიჩელაშვილი,
ანაწელი ხორაშა,
თსუ, ეკონომიკისა და
ბიზნესის ფაკულტეტი